

Славов В.П.

чл.-кор. НААН України

завідувач кафедри технологій переробки та якості продукції тваринництва

Трохименко В.З.

к.с.-г.н., старший викладач

Житомирський національний агроекологічний університет

ДЕМОГРАФІЧНИЙ СТАН ТА ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА В УКРАЇНІ ТА ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Внаслідок кумулятивної дії сукупності економічних, соціальних, екологічних, продовольчих та інших факторів протягом останніх десятиріч спостерігається загрозливе ускладнення між складовими багаторівневої та багатофункціональної системи «екологія – продовольство - здоров'я – демографія». Проявом цього є зростаючі депопуляційні процеси, збільшення і зміна структури захворювань людей, зростання смертності та скорочення народжуваності як в Україні, так і в Житомирській області.

Це, в свою чергу, є фактором гальмування економічного розвитку, зниження якості трудового потенціалу, нівелювання відносин з боку держави до життя і здоров'я людей як абсолютної і самодостатньої цінності

Мета. Проаналізувати деякі аспекти сучасного демографічного стану України, порівняти його з ситуацією в Житомирській області, виявити окремі продовольчі та екологічні фактори впливу на демографічні процеси.

Виклад основного матеріалу. З початку 90-х років минулого сторіччя в Україні починається демографічна криза, стрімкі депопуляційні процеси, які не припиняються і сьогодні. Це співпадає в часи з радикальними трансформаціями всіх сфер суспільного життя, закладанням якісно інших економічних, політичних, соціальних, ментальних, світоглядних підвалин суспільного і індивідуального буття та життєдіяльності людей.

За цей період в Україні кількість наявного населення скоротилася більше ніж на 6 млн. чоловік. В Житомирській області скорочення склало 225 тис. осіб. При цьому міське населення в Україні скоротилося з 35,1 до 31,5, сільське – з 16,8 до 14,5 млн. осіб. В Житомирській області міське відповідно з 817,8 до 821,2, сільське – з 692,8 до 543,6 тис. осіб. Тобто, природне скорочення сільського населення випереджує населення міських поселень. Важливими критеріями демографічної ситуації є співвідношення кількості народжених, померлих та природного приросту населення.

Аналіз цих показників свідчить, що природний приріст (скорочення) населення в Україні відбулося з +27,6 тис. В 1991 р. до 200,5 тис. в 2010 році, а в Житомирській області з – 0,433 до – 6549 тис. осіб відповідно. В сільській місцевості скорочення відбулося з 58,1 до 96,0 тис. в Україні і в Житомирській області з – 4,239 до – 5,292 тис. осіб [1].

Спостерігаються також суттєві зміни в показниках коефіцієнтів народжуваності, смертності та природного приросту населення. Так, в Житомирській області природне скорочення населення в 1990 році склало – 0,3, в Україні цей показник був +0,5. В 2010 році він складав – 5,2 і – 4,4 на 1000 наявного населення відповідно. Така ситуація, зокрема, обумовлена тим, що значна частина населення Житомирської області проживає на територіях різного рівня радіоактивного забруднення внаслідок аварії на ЧАЕС та харчується місцевими продуктами як тваринного, так і рослинного походження.

Інтегрованим показником якості життя людини, який включає економічні, соціальні, екологічні, побутові, медичні та інші складові, є середня тривалість життя, яка має тенденцію до скорочення.

Скорочення середньої тривалості життя прогнозується як для чоловіків, так і жінок, народження яких припадає на кінець 20 початок 21 сторіччя. Прогнозні показники середньої тривалості життя, особливо чоловіків, в Житомирській області суттєво відрізняються від загальнодержавних. Найбільше зниження цього показника в Україні

очікується для чоловіків, народжених в 1994-1995 р.р. (61,8) і 1995-1996 (61,4 років). Для Житомирської області пік скорочення середньої тривалості життя прогнозується для чоловіків 2002-2003 (61,5); 2003-2005 (60,0); 2005-2006 (60,3); 2006-2007 (60,3); 2007-2008 (60,2) років народження. Певне зростання тривалості життя прогнозується для чоловіків, починаючи з 2008-2009 р.н. (61,8).

Здоров'я людини, тривалість її життя, репродуктивні здібності значною мірою пов'язані з продовольчою безпекою. Збалансоване харчування визначає продовольчу безпеку, як такий рівень продовольчого забезпечення населення, що гарантує соціально-політичну стабільність у суспільстві, виживання і розвиток нації, особи, сім'ї.

Таблиця 1

Продукти	Норми споживання		Україна						Житомирська область					
	Раціо-нальні	Мімі-мальні	1990	2000	2010	2011	2012	2013	1990	2000	2010	2011	2012	2013
Хліб та хлібо-продукти	101	94	141	124,1	111,3	110,4	109,4	108,4	105,6	102,1	120,9	114,3	123,5	117,6
Картопля	124	96	131	135,4	128,9	139,3	140,2	135,4	149,9	176,0	177,3	199,7	199,7	190,0
Овочі та баштанні	161	105	103	101,7	143,5	162,8	163,4	163,3	83,9	104,2	131,6	138,5	148,2	145,9
Плоди і ягоди	90	68	47	29,3	48,0	52,6	53,3	56,3	29,1	20,5	39,0	41,9	47,0	48,0
Олія	13	8	12	9,4	14,8	13,7	13,0	13,3	8,4	7,8	15,0	13,9	13,5	13,5
Цукор	38	32	50	36,8	37,1	38,5	37,6	37,1	52,7	37,8	42,0	37,1	39,6	40,8
М'ясо	83	52	68	32,8	52,0	51,2	54,4	56,1	65,98	36,2	46,1	45,8	49,3	50,5
Молоко	380	341	373	199,1	206,4	204,9	214,9	220,9	434,4	260,3	243,1	233,1	237,5	240,9
Риба і рибні продукти	20	12	18	8,4	14,5	13,4	13,6	14,6	19,8	8,6	14,7	12,9	14,6	15,5
Яйця	290	231	272	166	290	310	307	309	259	187	307	321	321	318

Споживання продуктів харчування населенням України та Житомирської області [2] за 1990-2013 р.р. наведено в таблиці 1.

Стійкий економічний розвиток людини, перш за все, залежить від рівня споживання м'яса і продуктів його переробки та молока і молочних продуктів як основного джерела білків [3]. Фактичне середнє споживання м'яса та м'ясопродуктів однією особою в Україні в 2013 р. складало 56,1 кг, а в Житомирській області 50,5 при раціональній нормі 83 кг. Споживання молока і молокопродуктів відповідно 220,9 кг при раціональній нормі 380 кг.

За такими продовольчими групами як «хліб і хлібопродукти», «картопля», «олія рослинна» фактичне споживання перевищило раціональну норму. Це свідчить про незбалансованість харчування населення, яке намагається забезпечити власні потреби за рахунок економічно доступних харчових продуктів. Слід також підкреслити, що свідченням такого стану є показник енергонасиченості середньодобового раціону. Основну частину калорій українці споживають за рахунок продуктів рослинного походження, тоді як споживання продукції тваринного походження в два рази нижче за встановлений пороговий критерій.

Література

1. Статистичний бюлетень «Валова продукція сільського господарства України» (у постійних цінах 2010р.) за 2013 рік
2. Статистичний збірник "Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України" за 2013 рік
3. Славов В.П. Экономические и экологические императивы благосостояния общества на современном этапе / В.П.Славов // Международный симпозиум «Современное сельское хозяйство – достижения и перспективы» посв. 80-летию Гос.аграр. универ. Молодовы, Научные труды, том 37, Экономика, 2013, Кишинев.- С.44-47.